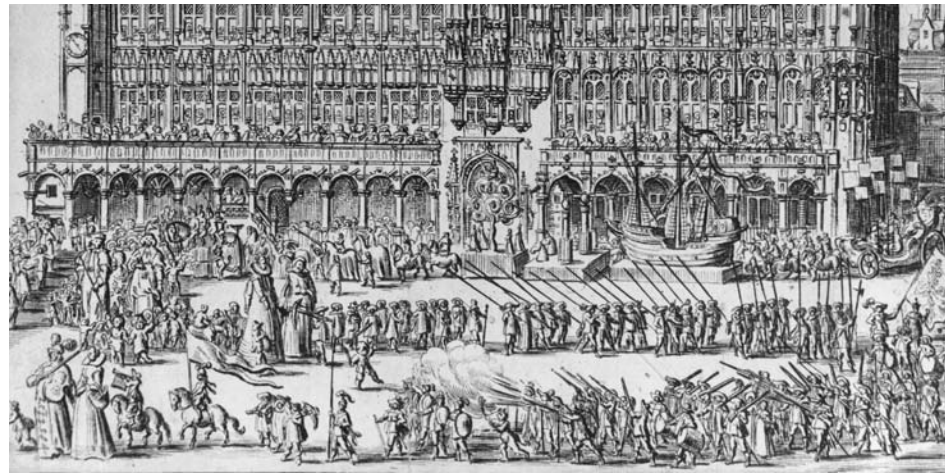

Dit wandtapijt is het derde uit een reeks van vier wandtapijten die in het begin van de 16de eeuw geweven werden in opdracht van Franciscus van Taxis voor de Sint-Ursulakapel in de kerk van O.L.Vrouw van de Zavel.

De iconografie van deze reeks wandtapijten is uitermate interessant. Het gaat om de uitbeelding van een oude Brusselse legende rond de overbrenging in 1348 van een beeld van Antwerpen naar de kapel van Kruisboogschutters in Brussel. Het Mariabeeld zorgde voor een grote toeloop van pelgrims, zodat de kapel te klein werd. Daarom trok men op deze plek tussen het begin van de 15de eeuw en het midden van de 16de eeuw de grote kerk van O.L.Vrouw van de Zavel in gotische stijl op **(afb.1)**.

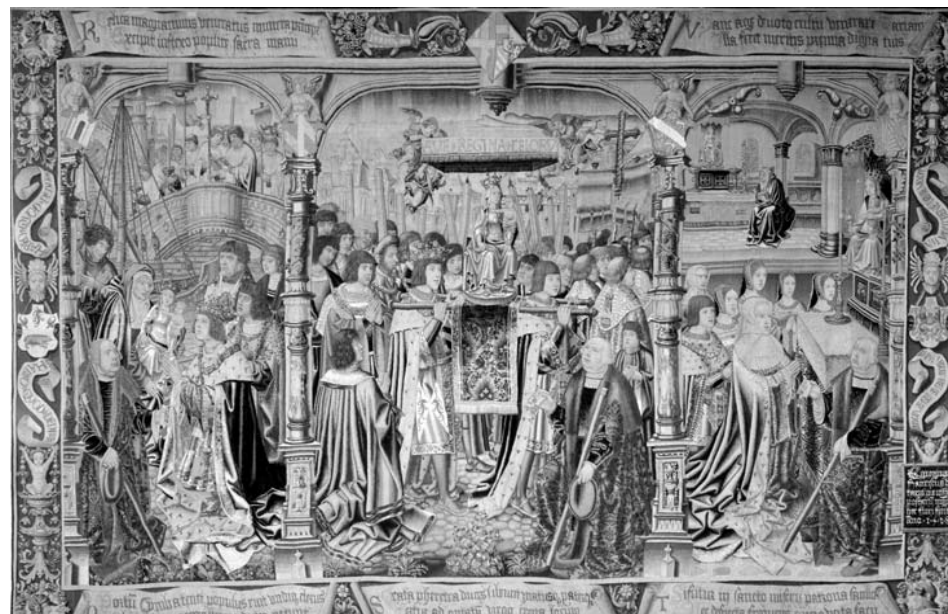

De overbrenging van het beeld werd vervolgens herdacht door een jaarlijkse processie. Ten tijde van Karel V ontwikkelde deze processie zich tot een praalstoet met een politiek karakter, waarin wapenfeiten uit de geschiedenis werden opgevoerd. De stoet staat nu bekend onder de benaming *Ommegang* en vindt nog steeds plaats **(afb.2)**.

De algemene opvatting van de voorstelling doet nog sterk middeleeuws aan: de tafereelen volgen elkaar als in een beeldverhaal chronologisch op. De opdeling in drie stukken, die vaak voorkomt bij Brusselse wandtapijten uit de 15de eeuw, is ontleend aan de retabelkunst. Ontwerpen voor wandtapijten werden gemaakt door het ambacht van de schilders die ook meewerkten aan de retabels.

1

3

Op het eerste wandtapijt wordt het eerste visioen van Beatrijs Soetkens voorgesteld: Maria draagt haar op een beeld in een Antwerpse kerk te gaan halen en het te laten schoonmaken en vergulden, omdat de Antwerpenaars dit niet voldoende vereren.

Op het tweede wandtapijt verschijnt Maria een tweede keer en vraagt aan Beatrijs het beeld mee te nemen, wat geweigerd wordt door het stadsbestuur van Antwerpen. Maria gelast Beatrijs vervolgens het beeld te stelen, wat wordt voorgesteld op het derde tapijt.

Op het vierde wandtapijt is de aankomst van het Mariabeeld in de haven van Brussel te zien en dit in aanwezigheid van Filips de Schone en ook zijn zonen Karel V en Ferdinand **(afb.3)**.

2

Frederik III lag aan de oorsprong van de organisatie van het postwezen en Maximiliaan van Oostenrijk bouwde dit verder uit. Franciscus van Taxis verkreeg het monopolie voor het postverkeer in het hele rijk van de Habsburgers **(afb.4)**. Gedurende ongeveer drie eeuwen zou de familie van Taxis dit behouden, wat ontstaan zou geven aan het woord *taxi*. De reeks was, evenals de door Franciscus van Taxis gefinancierde Sint-Ursulakapel in de Zavelkerk, een bevestiging van de status van de schenker. Franciscus van Taxis stierf in 1517 en heeft de voltooiing van de reeks in 1518 nooit meegemaakt.

Het ontwerp voor de reeks zou gemaakt zijn door de Brusselse schilder Barend van Orley. De keuze van Franciscus van Taxis voor deze schilder is niet zo vreemd. Barend Van Orley had kort voordien voor het hof gewerkt en was vertrouwd met de technische aspecten van het weven van wandtapijten. Verder maakte hij een triptiek voor de Zavelkerk. Franciscus van Taxis kende deze zeker, vermits hij na zijn aanstelling als postmeester in een grote woning tegenover die Brusselse kerk was komen wonen.

4

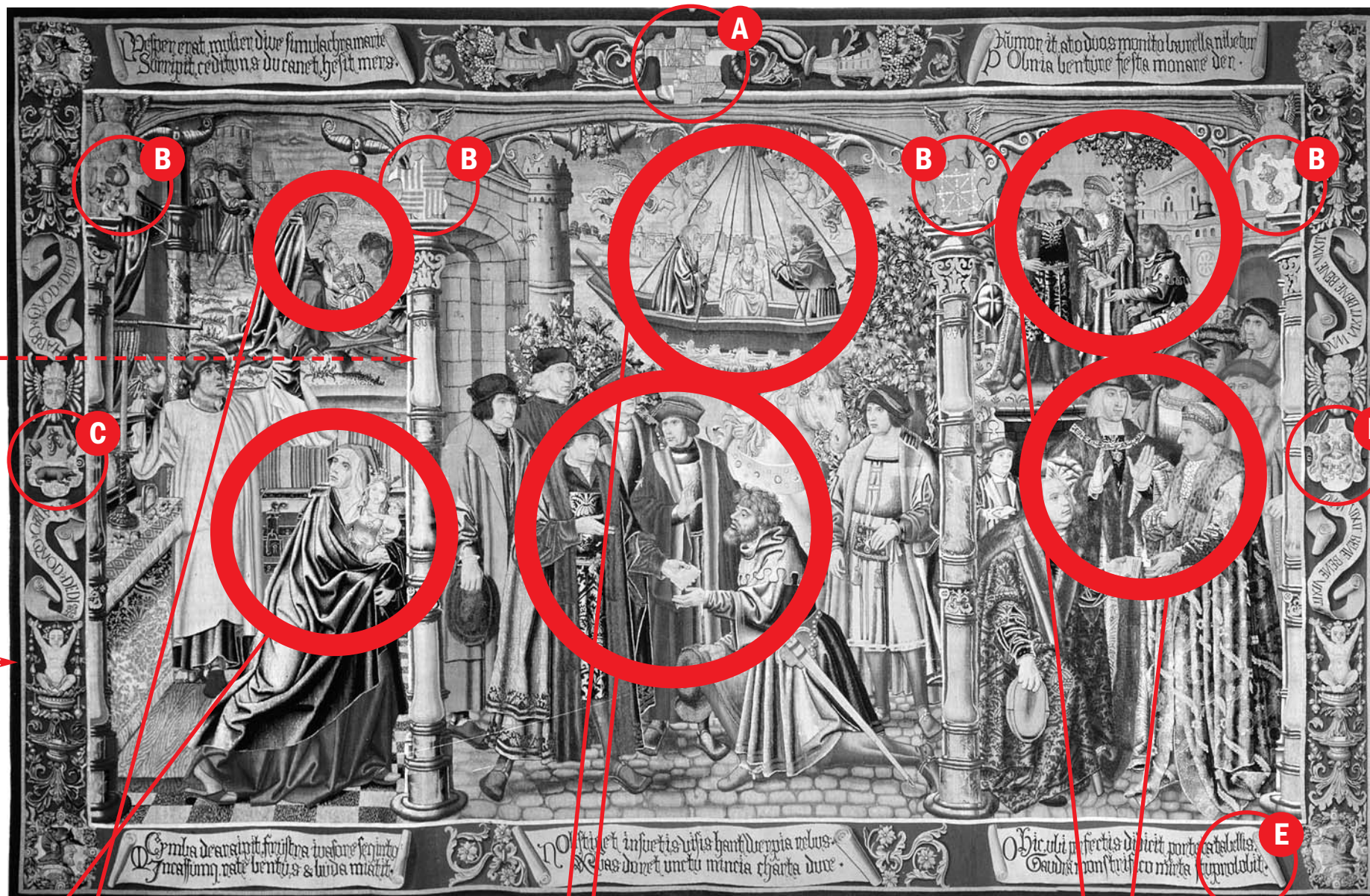
5

Volgens bepaalde versies van de legende zou het gaan om het beeld van O.L.Vrouw op 't Stocksken, een beeld dat aan de oorsprong van de kathedraal te Antwerpen lag. Dit blijkt niet te kloppen, hoewel de legende toch een zeker waarheidsgehalte bevat. In de annalen van het hertogdom Brabant wordt vermeld: 'In het jaar 1348 kwam O.L.Vrouw van Antwerpen naar Brussel'. De legende getuigt van de rivaliteit tussen de beide steden. Het Mariabeeld werd vermoedelijk vernietigd op het einde van de 16de eeuw tijdens de beeldenstorm.

De reeks wandtapijten hing waarschijnlijk in de Zavelkerk tot de plundering tijdens de Beeldenstorm op het einde van de 16de eeuw. Pas in 1874 dook ze terug op in de Parijse kunsthandel. Later werd ze in de wapenzaal van een herenhuis opgehangen waarvoor men het eerste en derde wandtapijt versneed **(afb.5)**. Vervolgens raakten de stukken verspreid over verschillende privé- en openbare collecties.

Het vierde wandtapijt en enkele stukken van het eerste wandtapijt worden bewaard in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis in Brussel. Het tweede wandtapijt bevindt zich in het Ermitagemuseum in Sint-Petersburg.

De verschillende tafereelen zijn vervat in een architecturaal decor van op zuiltjes rustende bogen.

De boord is versierd met grotesken. De motieven wijzen op renaissance-invloeden.

A Wapenschild van Filips de Schone of Karel van Habsburg.

B Wapenschild van de verschillende bezittingen van Karel V: Granada, Sevilla, Navarra en Galicië.

C Wapenschild van Franciscus van Taxis.

D Wapenschild van Tonola Magnasco, moeder van Franciscus van Taxis.

E Banderollen waarop de Latijnse tekst met de legende van O.L.Vrouw van de Zavel in disticha - tweeregelige verzen - vermeld staat.

1 Beatrijs verstopt het beeld dat ze weggenomen heeft onder haar mantel. De koster is door een mirakel verlamd en kan niets ondernemen om de roof van het beeld te beletten.

2 Met de hulp van een schipper laadt Beatrijs het beeld op een boot. Twee Antwerpse burgers staan toe te kijken op de kade en zijn getuige van een tweede mirakel waarbij de boot zich van de kade losmaakt en in de richting van Brussel vaart.

3 De sloep met Beatrijs, de schipper en het beeld vaart stroomopwaarts langs de Zenne naar Brussel. Een groep engelen wijst op goddelijke bescherming. De stad op de achtergrond is vermoedelijk Mechelen.

4 In Antwerpen is het mirakel intussen ter ore gekomen van het stadsbestuur dat een boodschapper te paard naar Brussel stuurt. De knielende boodschapper draagt de kledij en het zwaard van de koeriers van de post van Taxis.

5 In Brussel aangekomen overhandigt de boodschapper de brief aan de hertogen van Brabant. Hoewel de legende zich afspeelt in de 14de eeuw ten tijde van hertog Jan III van Brabant, worden hier de Habsburgers Frederik III en Maximiliaan van Oostenrijk afgebeeld. Beide vorsten speelden een rol bij de organisatie van het postwezen. Franciscus van Taxis wil op deze wijze hulde betonen aan zijn opdrachtgevers.

6 Dit tafereel is een repliek van de uitbeelding erboven: Franciscus van Taxis ontvangt van Frederik III en Maximiliaan I van Oostenrijk het contract voor zijn benoeming als postmeester voor het hele Habsburgse Rijk. Op de brief is het wapen met de tweekoppige arend van de Habsburgers te herkennen.